

ЕВОЛЮЦІЯ РОЛІ ВИЩОЇ ОСВІТИ В СУЧАСНІЙ ГОСПОДАРСЬКІЙ СИСТЕМІ

І.І. Помінова

Визначено місце освіти в господарській системі та зміна її ролі в процесі еволюції шляхом дослідження зрушень у фундаментальній структурі її функцій. Розкрито сучасні тенденції розвитку вищої освіти з урахуванням процесів глобалізації й інформатизації, виявлено їх суперечливі наслідки для вітчизняної системи вищої освіти.

***Ключові слова:** вища освіта, глобалізація вищої освіти, дистанційна освіта.*

ЭВОЛЮЦИЯ РОЛИ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ В СОВРЕМЕННОЙ ХОЗЯЙСТВЕННОЙ СИСТЕМЕ

И.И. Поминова

Определено место образования в хозяйственной системе и изменение его роли в процессе эволюции путем исследования сдвигов в фундаментальной структуре его функций. Раскрыты современные тенденции развития высшего образования с учетом процессов глобализации и информатизации, определены их противоречивые последствия для отечественной системы высшего образования.

***Ключевые слова:** высшее образование, глобализация высшего образования, дистанционное образование.*

EVOLUTION OF THE ROLE OF HIGHER EDUCATION IN THE CURRENT ECONOMIC SYSTEM

I. Pominova

In modern conditions, the level of education has become the key factor of effective economic development. The evolution of higher education functions is given according to the history of civilization: in the pre-industrial era, its major function was the accumulation and transfer of knowledge; in the industrial era, it was mass

retransmission of professional knowledge; at the current post-industrial stage, it is the development of skills of lifelong knowledge creation.

The processes of globalization and informatization has structurally and functionally complicated education through various integrational forms development. International collaboration has become the necessary university strategy. The goal of the inclusion of national higher education systems into the world educational space is quite controversial: on the one hand, the possibilities of using the world knowledge and experience in the educational process are extending; on the other hand, the activation of students, teaching, program and institutional mobility increases the risk of losing national specificity and contingent. A direct result of globalization processes intensification is the development of international education with the use of new information technologies, in particular, distance learning and online education, which also steps up the competition in the world market of educational services.

Increasing of the participation of Ukraine in the processes of the global educational space functioning was caused by choosing the European direction of the Ukrainian economic development and the impossibility of building a competitive economy in modern conditions without the use of the latest achievements in science and education. Today, most of Ukrainian universities are the participants of international activities, but the level of the participation is low. It is mostly typical for the processes of institutional and program mobility.

Keywords: *higher education, higher education globalization, distance education.*

Постановка проблеми у загальному вигляді. У сучасних умовах доступ до освітніх послуг є ключовою ланкою ефективного господарського розвитку, якісною складовою нагромадження людського капіталу та економічного зростання країни. Сучасна трансформація системи освіти у сферу освіти, що відбувається на основі різноспрямованих інституційних зрушень, потребує економіко-теоретичного дослідження й усвідомлення цих процесів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розгляд економічної природи освіти, продуктивна сторона якої визнавалася ще класиками політичної економії, продовжився в різноманітних концепціях людського капіталу та інституціональному аналізі. В Україні різними аспектами розвитку освіти займалися В. Андрущенко, К. Астахова, Д. Богиня, О. Грішнова, А. Давидов, І. Іванова, І. Каленюк, А. Колот, В. Куценко, Н. Савицька, І. Тимошенко та багато інших.

Основні аспекти глобалізації освітньої сфери знайшли відбиття в працях таких зарубіжних та вітчизняних науковців, як Ф. Альтбах, Л. Армстронг, В. Барбер, С. Вінсент-Ланкрін, А. Гобс, Е. Егрон-Поллак, Г. Коломієць, В. Кларк, Д. Салмі, Дж. Сорос, Л. Федулова,

Ф. Фукуяма, С. Маргінсон, С. Моторна, В. Солдаткін, М. Щелкунов, Ф. Хірш та ін.

Мета статті полягає у розкритті еволюції ролі вищої освіти в процесі господарського розвитку.

Задля досягнення цієї мети необхідно розв'язати такі завдання:

– визначити місце системоутворюючих норм вищої освіти як інституту господарського розвитку;

– проаналізувати сучасні тенденції розвитку вищої освіти з урахуванням процесів глобалізації й інформатизації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток цивілізацій минулих століть доводить, що освіченість завжди була одним із основних чинників розвитку, що визначили успіхи одних країн та невдачі інших. У свій час інвестиції в освіту та науку забезпечили випереджальний розвиток Західної цивілізації – Європи та Північної Америки порівняно з Китаєм, Індією та іншими країнами. Наприкінці XVIII ст. Західна Європа випередила Китай та Індію за показником ВВП на душу населення в 1,5 разу і за показником грамотності населення в 2 рази [1]. Остання обставина, помножена на економічну волю, а потім і демократію, стали головною запорукою економічних успіхів європейців, а також США.

Для доіндустріальної епохи домінуючим чинником виробництва виступали земля (природні ресурси), а в праці домінуючими є фізичні властивості людини. На висхідній стадії індустріального суспільства в процесі свого «позиціонування» фізичний капітал поступово оволодіває природним і трудовим чинниками. Цей етап характеризується синкретичною єдністю знань, освіти, сумісно-розподіленої праці [2]. На стадії розвиненого індустріального суспільства, особливо в епоху науково-технічної революції, науково-освітній потенціал людини стає вирішальним чинником соціального й економічного прогресу. За оцінками Світового банку, фізичний капітал у сучасній постіндустріальній економіці формує 16% від загального обсягу багатства країни, природний – 20%, а людський – 64% [3, с. 250].

Інституційно-господарською платформою розвитку ключового елемента сучасної господарської системи – інтелектуального капіталу – стає освіта, насамперед її вищий рівень [4, с. 22]. У самому широкому контексті освіта може бути визначена як суспільні відносини з приводу привласнення, виробництва та нагромадження знань. Політекономічне визначення освіти трактує її як соціально-економічні відносини між людьми у всіх сферах суспільного відтворення, які виникають із приводу навчання, виховання,

підготовки робочої сили відповідних кваліфікаційних рівнів для різних галузей, що здійснюється спеціальними організаціями, закладами, установами державної і приватної форм власності [5]. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки визначає освіту як «стратегічний ресурс соціально-економічного, культурного і духовного розвитку суспільства, поліпшення добробуту людей, забезпечення національних інтересів, зміцнення міжнародного авторитету та формування позитивного іміджу нашої держави, створення умов для самореалізації кожної особистості» [6, с. 2].

Історичний розвиток освіти та еволюція її функцій відповідає історії цивілізаційного розвитку людства. За часів домінування традиційної економіки освіта відповідала замкненому суспільству того часу. Відносно високого рівня розвитку освіта досягла в епоху античності. Проте в період класичного феодалізму систематизована система навчання в європейських країнах скоротилася на відміну від Візантії, Індії та Китаю.

Згодом розвиток господарства в Європі висунув потребу відновлення спеціалізованої освіти, тому при монастирях створювалися школи, а більш високою формою освітньої установи стала придворна Академія Карла Великого в Аахені (IX ст.). У перших європейських університетах (Пармський, Болонський, Оксфордський), що почали виникати з XI ст., здійснювалося досить глибоке, як на той час, систематичне навчання.

За часів Відродження відчутною стала суперечність між замкненим характером традиційної освіти й потребою у новій освіті, відкритій до сприйняття сучасного. Стрімкий розвиток ринку і пов'язані з цим торгівля, банківська справа, грошове і вексельне господарство створили відповідні запити, і наприкінці XV ст. в Європі нараховувалося вже 79 університетів та велика кількість спеціалізованих навчальних закладів (мореходні школи, спеціалізовані академії художників, літераторів, вчених природничих наук).

Індустріальна епоха затребувала значної кількості працівників із відповідними професійними навичками роботи на промислових підприємствах, а також інженерів, техніків, конструкторів, менеджерів. Освіта індустріального етапу розвитку цивілізації все більше стандартизувалася, вдосконалювалися методи навчання. Масовість та демократичність сфери освіти спричинили втрату індивідуального підходу, виховали певні стереотипи мислення. Е. Тоффлер вважає, що сучасна система освіти була побудована відповідно до вимог індустріалізму: «Сама ідея збирання мас студентів (сировини) для впливу на них вчителів (робітників) у централізовано

розташованих школах (заводах) була ходом індустріального генія» [7, с. 345]. Ця система була дуже ефективною за умов, коли потрібно «штампувати» масу уніфікованих спеціалістів зі стандартизованими знаннями.

Якщо для західного світу другої половини ХХ ст. характерною рисою стала «масовизація освіти та навчання», то для радянської школи – всезагальність освіти. На рубежі ХХ–ХХІ ст. цей процес охопив і сферу вищої освіти. Результатом експансії машин, технізації та індустріалізації невиробничої сфери стало формування ідеалу вузького спеціаліста. Анонімність та знеособленість «масообразної» людини як характерну рису сучасності М. Хайдеггер визначив оригінальною концепцією «Ман» [8].

Постіндустріальний етап розвитку цивілізації змінив і сучасний світовий освітній простір. У найновітніших галузях виробництва праця кваліфікованих робітників й інженерно-технічного персоналу постійно зближується, тому для підвищення кваліфікації робітника необхідно оволодіти професійними і загальнокультурними знаннями. На зміну «масовизації» освіти приходить її індивідуалізація, що зумовлено прерогативою замовника на суспільно необхідний рівень освіченості, професіоналізму та навченості робітника. Це спричинило розвиток «зрілої» системи вищої освіти, в якій мають відтворюватися минуле, сучасне та інноваційне майбутнє.

На думку експертів, інформглобалізація формує четверту модель університетів, що базується на концентрації світових освітньо-наукових досягнень і доступній для багатьох формі передачі цих знань – дистанційній [9]. Coursera та edX – перші приклади масових онлайн-відкритих курсів (МООС) – все менше сприймаються як додаткова освіта. Наприкінці 2013 року загальна чисельність студентів МООС відповідала студентській аудиторії ста кращих світових університетів [9].

У процесі еволюції вищої освіти відбувались зрушення в фундаментальній структурі її укрупнених функцій – нагромадження, передача, створення нових знань, відповідаючи запитам кожного етапу розвитку цивілізації [10]. Якщо в доіндустріальний період переважала функція нагромадження та зберігання знань, спрямована на безпосереднє засвоєння знання, то в індустріальну епоху визначальною функцією вищої освіти стає передача знань, масова їх ретрансляція, що спрямовано на формування навичок привласнювати отримані знання та використовувати в професійній діяльності. На сучасному постіндустріальному етапі розвитку в структурі функцій вищої освіти на перший план виходить розробка нових знань та

оволодіння методикою створювати їх впродовж усього життя людини (рис. 1).

Сучасний етап розвитку світової економіки пов'язаний із процесами глобалізації в інтелектуальній сфері, під впливом чого формується інтелектуальний капітал глобального рівня [11, с. 35]. Певний час система освіти залишалася невягнутою в цей процес, обмежуючись процесами інтернаціоналізації. І тільки в останні десятиліття вибудувалася система напрямів формування глобального науково-освітнього простору.

	Доіндустриальний етап	Індустріальний етап	Постіндустріальний етап
Визначальна функція	нагородження знань	передача знань	продукування нових знань
Безпосередня спрямованість	засвоєння певної суми знань	навички професійного втілення знань	створювати нові знання впродовж життя

Рис. 1. Еволюція системи вищої освіти

Одним із проявів цього процесу є активні інституційні перетворення, які змінюють відокремлений розвиток національних освітніх систем на їх кооперацію та інтеграцію [12, с. 41].

Процеси інтернаціоналізації та глобалізації вищої школи є об'єктивними витоками дії законів еволюційного розвитку суспільства. Структурно-функціональне ускладнення сучасної освітньої сфери через поширення різноманітних форм міжнародних відносин детерміновано індивідуальними та сумарними досягненнями національних освітніх систем в їх русі до синхронізації. Це дозволяє дійти висновку, що кожна національна система вищої освіти об'єктивно виступає суб'єктом глобального освітнього простору та основним інститутом формування інтелектуального капіталу не тільки для національної економіки, а й для глобальної.

Глобалізаційні процеси в інтелектуальній сфері, що стали обов'язковим атрибутом економіки знань, формують єдиний освітній простір із відповідними, виробленими домінуючими транснаціональними акторами (провідні університети, міжнародні освітні організації) стандартами і регламентами, до яких змушені адаптуватися національні освітні системи. З одного боку, формується синкретична єдність національних складових глобального

інтелектуального капіталу, результативність функціонування якого перевищує сумарні можливості відтворення національних інтелектуальних капіталів. З іншого боку, національні системи вищої освіти, прагнучи в процесі формування інтелектуального капіталу підвищувати його якісні характеристики, об'єктивно втягуються в глобальний освітній простір із досить суперечливими наслідками.

Відповіддю на запити глобалізації стало перетворення міжнародного співробітництва на обов'язкову частину стратегії університетів. 75% ВНЗ, представники яких приймали участь у дослідженні Міжнародної асоціації університетів (1336 вузів із 131 країни), мають або розробляють стратегію інтернаціоналізації, а в 16% ВНЗ вона визначена серед пріоритетів загальноуніверситетської стратегії [13, с. 13]. З метою забезпечення реального входження національної системи вищої освіти в світовий освітній і науковий простір закладам вищої освіти також поставлене завдання щодо розробки та реалізації комплексної стратегії інтернаціоналізації як невід'ємної частини їх стратегічного розвитку [14, с. 23]. Основними тенденціями розвитку глобалізаційних процесів в освітній сфері в останні роки є зростання мобільності студентів, професорсько-викладацького складу та диверсифікація форм трансграничної мобільності (програмна мобільність, інституційна мобільність).

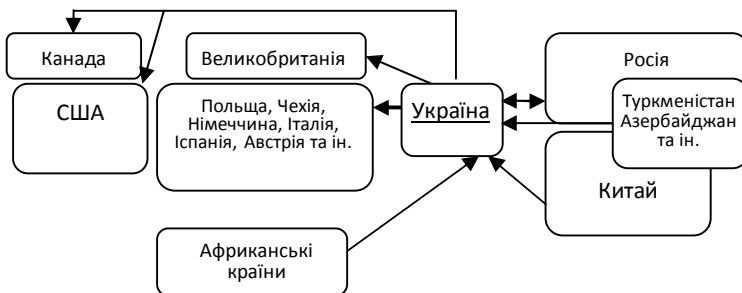
Проблеми збільшення участі України в процесах функціонування глобального освітнього простору, який включає сьогодні більше 150 держав, актуалізуються вибором європейського напрямку розвитку української економіки та неможливістю в сучасних умовах автаркічно, без асиміляції новітніх досягнень в освітянській галузі, формувати конкурентоспроможну економіку. Більшість українських сучасних ВНЗ тим чи іншим способом є суб'єктами міжнародної діяльності, однак рівень такої участі незначний.

Винятком до останнього часу була позитивна динаміка міжнародної мобільності студентів за участю українських вузів, що відбилася в поширенні географії руху (рис. 2) та щорічному зростанні чисельності українців, що вчаться за кордоном, а також у збільшенні чисельності іноземних студентів у вітчизняних ВНЗ.

Українські ВНЗ, залишаючись з низкою неподоланих проблем (корупція в університетах; орієнтація студентів на отримання диплому, а не освіти; прагнення утримання студентів незалежно від успішності заради бюджетного фінансування; слабка матеріально-технічна база і, відповідно, значний розрив між університетськими аудиторіями та реальною економікою), і маючи невисокі міжнародні рейтинги, є

привабливими в більшій мірі для азійських країн (Туркменістан, Азербайджан, Китай) та Росії.

Найбільш затребуваними серед іноземців є медичні, технічні та культурні навчальні заклади, а також ті, що мають мало аналогів у світі. Більшість студентів-іноземців навчається в Києві (41 навчальний заклад має ліцензію на навчання іноземців) та Харкові (відповідно 28) [15; 16].

Рис. 2. Напрями міжнародної мобільності студентів за участю України

Програмна та інституційна мобільність в Україні розвиваються не так активно як академічна мобільність, проте відзначимо розвиток співробітництва з університетами Великобританії, Швейцарії, Франції, Німеччини, Іспанії, Швеції та інших країн у сфері нових програм подвійних дипломів в галузі природознавчих та інженерних наук.

Результат глобалізаційних процесів – тісний зв'язок міжнародної освіти із застосуванням нових інформаційних технологій, зокрема, дистанційним навчанням та інтернет-освітою. Її розвитку сприяють віртуальні курси, університети та академії, віртуальні бібліотеки, електронні ресурси. У деяких країнах (Китай, Латвія, Нідерланди, Алжир, Великобританія, Туреччина та ін.) від 10 до 25% студентів отримують освіту в закладах дистанційного навчання. У 2012 р. згідно з результатами дослідження Babson Survey Research Group 32% студентів вищих навчальних закладів США (понад 6,7 млн) пройшли хоча б один курс дистанційного навчання, а 65% американських вузів ввели дистанційне навчання в стратегію свого розвитку [17].

Дистанційне навчання дозволяє одержати освіту за кордоном із мінімальними фінансовими витратами за умови великого вибору спеціальностей, адже сьогодні такий варіант існує практично в усіх університетах світу. Міжнародна інтеграція вітчизняної системи вищої

освіти в глобальний освітній простір посилює конкуренцію з іноземними курсами дистанційного навчання, що вимагає від українських університетів запровадження новітніх технологій дистанційного спілкування, створення спеціальних програм та підготовки висококонкурентних викладачів-тьюторів.

Висновки. Розвиток світового господарства інноваційним шляхом та революційні зміни в науці і техніці тісно пов'язані із розвитком системи освіти. У процесі еволюції спрямованості діяльності освітньої сфери на різних етапах розвитку цивілізації й зміни актуальної структури її функцій (нагромадження, передача, створення нових знань) відбувається перетворення вищої освіти на визначальний чинник господарського розвитку в постіндустріальну епоху.

В умовах глобалізації та інформатизації сучасна система вищої освіти об'єктивно втягується в інтеграційні процеси в різних формах, що створює як позитивні, так і негативні наслідки для розвитку вітчизняної системи вищої освіти, що потребує пошуку ефективних напрямів її реформування.

Список джерел інформації / References

1. Корчагин Ю. Эффективность национального человеческого капитала: методика измерения [Электронный ресурс] / Ю. Корчагин // Режим доступа : www.lerc.ru/?part=articles&art=1&page=119

Korchahyn, Yu., "Efficiency of national human capital: measuring methodology" ["Эффектыvnost' natsyonal'noho chelovecheskoho kapytala: metodyka yzmerenyuya"], available at: www.lerc.ru/?part=articles&art=1&page=119

2. Тітар О. Освіта як фактор економічного зростання України : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.01 / О. Тітар. – Харків, 2009. – 17 с.

Titar, O. (2009), *Education as factor of the economy growing of Ukraine: Avtor's thesis* [Osvita yak faktor ekonomichnoho zrostannya Ukrayiny: avtoref. dis ... kand. ekon. nauk], Kharkiv, 17 p.

3. Карпусь І. Державна інвестиційна політика та механізм її реалізації : монографія / І. Карпусь. – Львів : НЛТУ України, 2011. – 348 с.

Karpus', I. (2011), *Public investment policy and mechanism of her realization* [Derzhavna investytsiyna polityka ta mekhanizm yiyi realizatsiyi], NLTU Ukraine, Lviv, 348 p.

4. Коломієць Г. Інституційно-господарська платформа розвитку інтелектуального капіталу / Г. Коломієць, І. Помінова // Бізнес-інформ.– 2014. – № 6. – С. 19–23.

Kolomiyyets', H., Pominova, I. (2014) "Institutional and Economic Platform Formation and Development of intellectual Capital" ["Instytutsiyno-hospodars'ka platforma rozvytku intelektual'noho kapitalu"], *Bisnes-inform*, No. 6, pp. 19-23.

5. Михаць С. Роль освіти як фактора економічного зростання в умовах

перехідної економіки : автореф. дис. ... канд. екон. наук 08.01.01 / С. Михаць. – Київ, 2004. – 20 с.

Mykhats', S. (2004), *Role of education as a factor of the economy growing in the conditions of transitional economy: Avtor's thesis [Rol' osvity yak faktora ekonomichnoho zrostantnya v umovakh perekhidnoyi ekonomiky: avtoref. dis. ... kand. ekon. nauk.]*, Kyiv, 20 p.

6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012–2021 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [guonkh.gov.ua> content/documents /16/1517/Attaches/](http://guonkh.gov.ua/content/documents/16/1517/Attaches/)

"National strategy for the development of education in Ukraine for 2012-2021" ["Natsional'na stratehiya rozvytku osvity v Ukrayini na 2012–2021 roky"], available at: [guonkh.gov.ua> content/documents/16/1517/Attaches/](http://guonkh.gov.ua/content/documents/16/1517/Attaches/)

7. Тоффлер Э. Шок будущего : [пер. с англ.] / Э. Тоффлер. – М. : Издательство АСТ, 2002. – 557 с.

Toffler, A. (2002), *Future shock* [Shok budushcheho], АСТ, Moscow, 557 p.

8. Хайдеггер М. Бытие и время / М. Хайдеггер. – СПб : Наука, 2002. – 441 с.

Heidegger, M. (2002), *Genesis and time* [Bytye y vremena], Nauka, St. Petersburg, 441 p.

9. Аммосов Ю. Университет будущего – курорт, его профессор – суперзвезда [Электронный ресурс] / Ю. Амосов. – Режим доступа : <http://slon.ru/biz/1152105/>

Ammosov, Yu., "An university of the future is a resort, his professor is a superstar" ["Unyversytet budushcheho – kurort, eho profesor – superzvezda"], available at: <http://slon.ru/biz/1152105/>

10. Коломієць Г. Вища освіта в механізмі відтворення інтелектуального капіталу: зміст і моделі [Електронний ресурс] / Г. Коломієць, І. Помінова // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2014. – № 2. – Режим доступу : www.global-national.in.ua

Kolomiyets', H., Pominova, I., (2014), "Higher Education in intellectual Capital Reproduction Mechanism: Contents and Models" ["Vyshcha osvita v mekhanizmi vidtvorennya intelektual'noho kapitalu: zmist i modeli"], Hlobal'ni ta natsional'ni problemy ekonomiky], available at: www.global-national.in.ua

11. Помінова І. Інтелектуальний капітал в глобальному господарському середовищі / І. Помінова // Вісник ОНУ ім. І.І. Мечникова. – 2014. – Т. 19, Вип. 3/1. – С. 35–39.

Pominova, I. (2014), "Intellectyual Capital in the global industrial Environment" ["Intelektual'nyy kapital v hlobal'nomu hospodars'komu seredovyshchi"], Visnyk ONU, T. 19, issue 3/1, pp. 35-39.

12. Помінова І. Глобальні детермінанти інституційних перетворень національних освітніх систем / І. Помінова // Науковий вісник ХНУ. Економічні науки. – 2014. – Вип. 6, Ч. 1. – С. 41–44.

Pominova, I. (2014), "Global Determinants of institutional Transformations of national educational Systems" ["Hlobal'ni determinanty instytutsiynykh peretvoren' natsional'nykh osvitnikh system"], Naukovyy visnyk KhNU. Ekonomichni nauky, Issue 6, part 1, pp. 41-44.

13. Эгрон-Полак Е. Интернационализация высшего образования: тенденция на сближение или на расхождение? / Э. Эгрон-Голак // Международное высшее образование. – 2014. – № 76. – С. 13–14.

Ehron-Polak, E. (2014), “Internationalization of higher education : tendency on rapprochement or on divergence?” [“Ynternatsyonalizatsyya vysshheho obrazovanyya: tendentsyya na sblyzhenye yly na raskhozhdenye?”], *International Higher Education*, No. 76, pp. 13-14.

14. Стратегія реформ–2020 [Електронний ресурс]. – Режим доступу : president.gov.ua/Архів_новин/31305.html

“Strategy of reforms” [“Stratehiya reform–2020”], available at : president.gov.ua/Archiv_novyn/31305.html

15. Иноземні студенти в Україні: хто вони? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : osvita.ua

“Foreign students in Ukraine: who they?” [“Inozemni studenty v Ukrayini: khto vony?”], available at: osvita.ua

16. Обучение иностранцев [Электронный ресурс]. – Режим доступа : bestuniversities.com.ua/ru/obuchenie-inostrancev.

”Educating of foreigners” [“Obuchenye ynostrantsev”], available at: bestuniversities.com.ua/ru/obuchenie-inostrancev

17. Карпенко М. Світовий досвід розвитку дистанційних форм освіти у вітчизняному контексті. Аналітична записка [Електронний ресурс] / М. Карпенко // Гуманітарний розвиток. – 2014. – № 14. – Режим доступу : www.niss.gov.ua

Karpenko, M. (2014) “World experience of development of the controlled from distance forms of education is in a home aspect” [“Svitovyy dosvid rozvytku dystantsiynikh form osvity u vitchyznyanomu konteksti”], *Humanitar rozvytok*, No. 14, available at : www.niss.gov.ua

Помінова Ірина Іванівна, ст. викл., кафедра економічної теорії та права, Харківський державний університет харчування та торгівлі. Адреса: вул. Клочківська, 333, м. Харків, Україна, 61051. Тел.: (057)349-45-54, 0500244976; e-mail: pominova.i@mail.ru.

Поминова Ирина Ивановна, ст. преп., кафедра экономической теории и права, Харьковский государственный университет питания и торговли. Адрес: ул. Клочковская, 333, г. Харьков, Украина, 61051. Тел.: (057)349-45-54, 0500244976; e-mail: pominova.i@mail.ru.

Pominova Iryna, senior lecturer of the Economic Theory and Law Department, Kharkiv State University of Food Technology and Trade. Address: str. Klochkivska, 333, Kharkiv, Ukraine, 61051. Tel.: (057)349-45-54, 0500244976; e-mail: pominova.i@mail.ru.

*Рекомендовано до публікації канд. екон. наук, доц. М.А. Дядюк, канд. екон. наук, доц. О.М. Блохіною.
Отримано 1.08.2015. ХДУХТ, Харків.*